21/06/2019

Η συμβολή των σλαβοφώνων Ελλήνων της Φλώρινας

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Σ. Ηλιάδου – Τάχου, *Καθηγήτριας Νέας Ελληνικής Ιστορίας, Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας*

Η περιοχή της Φλώρινας την περίοδε της οθωμανοκρατίας διακρίνεται για την παρουσία σλαβόφωνων πληθυσμών, οι οποίοι υπάγονταν στην πνευματική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και ήταν μέρος του μιλλέτ (Γένους) των Ρωμιών. Σε μια αυτοκρατορία όπως η Οθωμανική, οι διακρίσεις ανάμεσα στις ομάδες που την αποτελούσαν, ήταν θρησκευτικές. Επομένως με τον όρο σλαβόφωνοι εννοούμε όλους τους κατοίκους της περιοχής που είχαν μητρική γλώσσα την σλαβική και αναγνώριζαν τον Οικουμενικό Πατριάρχη ως πνευματικό και θρησκευτικό αρχηγό τους.

Εντάσσοντας τους σλαβόφωνους στο ιστορικό πλαίσιο και στις συγκυρίες που διαδέχτηκαν η μία την άλλη, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως την περίοδο της οθωμανικής αυτοκρατορίας η συμβολή τους υπήρξε σημαντική, τόσο στην

συντήρηση της ορθόδοξης παράδοσης, όσο και στην διάχυση του ορθόδοξου πολιτισμού. Και το κυριότερο, οι περισσότεροι σλαβόφωνοι στήριξαν τους αγώνες του Ελληνισμού στην Μακεδονία και για αυτόν τον λόγο προσδιορίζονταν ως φανατικοί Έλληνες, γκραικομάνοι.

Η κατάτμηση όμως του μιλλετ των ορθοδόξων έλαβε χώρα το 1870, όταν η διαμόρφωση μιας εξαρχικής-βουλγαρικής ταυτότητας διέσπασε την ελληνορθόδοξη κοινοπολιτεία των Ρωμιών. Οι σημαντικότερες αιτίες θα πρέπει να αναζητηθούν στην πολιτική και στις μακροχρόνιες βλέψεις της Βουλγαρίας, η οποία διεκδικούσε τους σλαβόφωνους της Μακεδονίας για να ανασυστήσει την Μεγάλη Βουλγαρία της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου, του έτους 1878.

Η ίδρυση της βουλγαρικής Εξαρχίας είχε καθοριστικές επιπτώσεις αφού σήμανε την έναρξη του ανταγωνισμού μεταξύ των πατριαρχικών-ελληνοφρόνων σλαβοφώνων, και των εξαρχικών βουλγαροφρόνων, σλαβοφώνων, οι οποίοι αναγνώριζαν διαφορετικό θρησκευτικό αρχηγό, οι μεν τον Πατριάρχη, οι δε τον Βούλγαρο Έξαρχο. Οι αντιπαραθέσεις εκδηλώθηκαν σε δύο επίπεδα: στα σχολεία και στον ένοπλο Μακεδονικό Αγώνα.

Τα ελληνορθόδοξα πατριαρχικά σχολεία οδηγούσαν τους σλαβόφωνους πληθυσμούς στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και στην αφομοίωση της ελληνικής εθνο-πολιτισμικής ταυτότητας. Τα σχολεία αυτά στηρίζονταν από τον Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, στον οποίο προήδρευε κυρίως ο ιστορικός Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος. Όφειλαν όμως την συγκρότησή τους πρώτα στις ελληνικές κοινότητες των πόλεων και των χωριών, της Φλώρινας, που διοικούνταν από τον ορθόδοξο Μητροπολίτη και εξέλεγαν σε τακτές χρονικές περιόδους τους άρχοντές τους: τους Δημογέροντες που ασχολούνταν με τα οικονομικά ζητήματα, τους Εφόρους που φρόντιζαν για την λειτουργία των ελληνορθόδοξων σχολείων και τους Ταμίες που ασχολούνταν με την ορθόδοξη Εκκλησία των κοινοτήτων.

Κάθε χωριό της Φλώρινας είχε στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, στο πλαίσιο των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων, που επέβαλε η Ευρώπη, το δικαίωμα να ιδρύει σχολεία και εκκλησίες. Στη Φλώρινα, ο Μητροπολίτης Μογλενών έμενε από το 1904 στην ορθόδοξη Μητρόπολη, έργο του Μητροπολίτη Ιωαννίκιου. Ο ελληνορθόδοξος ναός ήταν η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, στην έξοδο της πόλης. Τα σχολεία της κοινότητας χτίστηκαν με την αγορά του οικήματος του Ιζέτ πασά στον χώρο όπου βρίσκονται σήμερα το Α και Β Δημοτικό σχολείο και διαμόρφωσαν σταδιακά μια δίγλωσση αστική τάξη, η πλειοψηφία της οποίας προερχόταν από τα χωριά.

Μέσα σε αυτό το συγκείμενο εκλεκτές κατοικίες χτίστηκαν στο Βαρόσι, οι ιδιοκτήτες των οποίων ήταν δίγλωσσοι ή σλαβόφωνοι, είχαν συνεργαστεί με το ελληνικό κράτος κατά τον μακεδονικό αγώνα και μετείχαν στον ελληνορθόδοξο βίο της κοινότητας. Παράδειγμα κατοικιών ή ξενοδοχείων μεγάλων οικογενειών γύρω από το Βαρόσι είναι οι οικίες των Σαπουντζήδων που κατάγονταν από το χωριό τότε Γκορνίτσοβο και μετά το 1925 Κέλλη, το σπίτι της οικογένειας Πύρζα, το διπλό σπίτι της οικογένειας Ανδρέου, δίπλα στην οικία Κούλη , μιας οικογένειας που καταγόταν από το τότε χωριό Άρμεντσκο και τώρα Άλωνα, η οικία Ν. Χάσου, τέως Δημάρχου της πόλης που καταγόταν από το βλαχόφωνο Πισοδέρι.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι οι εγκαταστάσεις πληθυσμών στην πόλη και στα χωριά της περιοχής είναι από την έναρξη του Α παγκοσμίου πολέμου και έπειτα πυκνές. Το 1914 εγκαθίστανται Μοναστηριώτες πρόσφυγες από την ευρύτερη περιοχή της Πελαγονίας και ασκούν κυρίως αστικά επαγγέλματα. Το σημαντικότερο όμως γεγονός είναι πως το 1923 η περιοχή της Φλώρινας κατοικείται πλέον από μεγάλο αριθμό προσφύγων, που προέρχονταν από τις χαμένες ελληνικές κοιτίδες και οι οποίοι άρχισαν να αποκαθίστανται αγροτικά και αστικά από την ΕΑΠ=Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων.

Οι σχέσεις τους με τους σλαβόφωνους γηγενείς κατοίκους απέβησαν προβληματικές, κυρίως εξαιτίας της αδυναμίας του ελληνικού κράτους να διαχειριστεί τα ζητήματα της αποκατάστασης, που αποτελούσαν αντικείμενο διεκδίκησης από τις δύο πλευρές, δηλαδή τόσο από τους πρόσφυγες, όσο και από τους γηγενείς. Και αυτό γιατί, μετά την αναχώρηση των Τούρκων, ορισμένοι εκ των γηγενών είχαν αγοράσει με χρυσές δραχμές τα κτήματά των Τούρκων, δοσοληψίες που χαρακτηρίστηκαν ήδη από το 1914 παράνομες και δεν αναγνωρίστηκαν από το ελληνικό κράτος, καθώς έλλειπαν και τα αναγκαία έγγραφα. Με την έλευση μάλιστα των προσφύγων, το ελληνικό κράτος αποδύθηκε σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσει τους πρόσφυγες στα κτήματα των Τούρκων, κάποια από τα οποία εφέροντο να έχουν αγοράσει οι γηγενείς, ενώ δεν μπορούσε να αποκλειστεί σε ορισμένες περιπτώσεις και η χρησικτησία των συγκεκριμένων κτημάτων, ήδη από το 1914 από γηγενείς καλλιεργητές.

Εξίσου πιθανή είναι η μνημονευθείσα σε πολλές πηγές μεροληπτική ή προνομιακή μεταχείριση από το κράτος των προσφύγων, έναντι των σλαβόφωνων. Το κυριότερο όμως πρόβλημα που εντοπίζει ο μελετητής αυτής της περιόδου είναι η αβελτηρία, η αδράνεια και κυρίως η κουτοπονηριά κάποιων από τους κρατικούς λειτουργούς ή ακόμα και από τις κεντρικές κυβερνήσεις. Μη θέλοντας να χάσουν ψήφους, απέφευγαν να εκπονήσουν νόμους και κανόνες για να λύσουν τις διαφορές προσφύγων και γηγενών που ανέκυπταν. Έτσι πολιτικοί και κόμματα αδικούσαν

άλλοτε τους μεν, άλλοτε τους δε ή τους άφηναν να συγκρούονται, διαιωνίζοντας τα ζητήματα νομής και κατοχής της γης, στην ενδοχώρα της Φλώρινας, της Εορδαίας, της Κοζάνης, της Καστοριάς. Ένα ανάπηρο και αναποφάσιστο κράτος που αδυνατούσε για πολλά χρόνια να δώσει λύση στα προβλήματα της προσφυγικής αποκατάστασης Το αποτέλεσμα υπήρξε καταλυτικό: η συγκυρία της Κατοχής, ειδικά σε αυτή την περιοχή, αναπαρήγαγε παλιές ταυτότητες, αναθέρμανε διαφορές και δημιούργησε χαρακώματα.

Καιρός όμως να αναφερθούμε και στις ευχάριστες όψεις της κοινωνικής εξέλιξης στην περιοχή, όπου οι σλαβόφωνοι συμμετείχαν ως μέλη της ελληνικής εθνικής κοινότητας, μοχθώντας σύμμετρα και δημιουργικά. Μελετώντας την συγκρότηση του αστικού ιστού της πόλης της Φλώρινας, με βάση τον κατάλογο του 1928, τα ευρήματα με συγκλόνισαν. Στην πόλη στην οποία είχαν εγκατασταθεί μόλις οι πρόσφυγες του 1923 και ήδη από το 1914 οι πρόσφυγες της Πελαγονίας, δηλαδή της περιοχής Μοναστηρίου, το 70% των αστών προερχόταν από τους σλαβόφωνους των γύρω χωριών που είχαν σταθεί δίπλα στον Μητροπολίτη Μογλενών (Φλωρίνης) και είχαν συγκροτήσει την αστική κοινότητα. Οι ευκαιρίες που είχαν δημιουργηθεί με την ενσωμάτωση της περιοχής στο εθνικό κράτος οδήγησαν στην οικονομική ακμή των κατοίκων της πόλης την δεκαετία του 30.

Σε αυτή την παραγωγή πλούτου η συμβολή των σλαβόφωνων οικογενειών υπήρξε καθοριστική. Με την μερική μετανάστευση στις υπερπόντιες χώρες και την στήριξη του ντόπιου εισοδήματος με εμβάσματα, με την οικοδόμηση εκλεκτικίστικων κατοικιών και ιδίως με την αγορά γαιών, οι σλαβόφωνοι άλλαξαν την οικονομία και την κοινωνία της ευρύτερης περιοχής. Και καθόρισαν το μέλλον της.

Πηγή: cognoscoteam.gr